

Ante Simonić

MEDICINA U MIJENI VREMENA - MEDICINA TREĆEG MILENIJA

Prof. dr. Ante Simonić, Medicinski fakultet u Rijeci

«Bolest čini znanje bezvrijednim, umjetnost ništavnom, silu slabom, blagostanje beskorisnim, a rječitost nemoćnom».

(Herofil)

Multidiscipliniranost omogućuje svaki put novo i originalno otkrivanje istine u nama samima, istine o nama - o čovjeku. Putem vjere, znanosti, kulturu i filozofije ostvaruju se novi vidici, te daju novi i značajni poticaji. Multidisciplinarni pristup pomaže istraživaču i u sagledavanju sebe samoga, ukazuje na kompleksnost problema, te krhkost znanja i vlastite vrijednosti. Postajemo svjesni relativnosti ne samo osobnog već i općeg znanja.

Unaprijeđenjem javnog zdravstva, uvjeta stanovanja i rada, mnogih higijenskih mjera, te vakcinacijom i antibioticima povećali smo životni vijek ljudi s oko 30 godina, koliko je iznosio početkom XX. stoljeća, na preko 70 godina krajem XX. stoljeća. Tek u naše doba smrt se povezuje primarno sa starošću, a poimanje "bolesti" poprima znanstvena obilježja. Zarazne su bolesti značajno potisnute kroničnim i degenerativnim oboljenjima, a u populaciji je sve veći postotak starih osoba. Stoga su ciljevi medicine bitno promijenjeni u odnosu na nedavnu prošlost. Relativno zadovoljni mogućnostima očuvanja života, okrećemo se aktivnostima koje bi trebale popraviti kvalitetu življenja.

Vjerojatno je jedan od najvećih izazova modernog čovječanstva populacijska eksplozija. Primjerice, 1995. godine bilo je 100 milijuna ljudi više nego godinu prije, što se do tada tijekom tako kratka razdoblja nije dogodilo u povijesti. Približno 90% povećanja zbilo se u siromašnim zemljama u kojima se ostvaruje porast stanovništva od 800 milijuna po dekadi. Krajem 1995. godine bilo

nas je ukupno 5,75 milijardi, a mnogi pokazatelji kazuju da će tijekom XXI. stoljeća broj ljudi na Zemlji porasti na 10 milijardi.

Velik je problem današnjice i starenje ljudske populacije koja se u dramatičnim oblicima zbiva u ekonomski razvijenim zemljama. Naime, sve je manji postotak djece u odnosu na sveukupno stanovništvo, a prevladavanjem starijih osoba aktualiziraju se novi socijalni, ekonomski, politički, nacionalni te i medicinski problemi. Primjerice, 1950. godine na svijetu je bilo oko 214 milijuna ljudi starijih od 60 godina, a 2025. godine bit će ih jedna milijarda.

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) utemeljena je 1948. godine, a njezin je prvi predsjednik Andrija Štampar proklamirao: "Cilj SZO-a treba biti da se doprinese sve što je moguće, ostvarenju zdravlja za svakoga u najširem smislu riječi."

U naše doba SZO stavlja u središte sveukupnih medicinskih djelovanja pet temeljnih organizacijskih načela zdravstvene zaštite;

- pravo na zdravlje i odgovornost države za zdravstvenu zaštitu stanovništva,
- jedinstvo medicine,
- primjenu znanstvenih metoda u medicinskoj praksi,
- aktivnu suradnju stanovništva,
- centralizaciju zdravstvene administracije i decentralizaciju zdravstvenih ustanova.

Danas su u zdravstvu prisutna dva vrlo značajna čimbenika koja će nesumnjivo utjecati na njezin budući razvitak. To su općesvjetski trendovi privatizacije i financijskih restrikcija zdravstva. Privatizacija će unošenjem pojedinačnih inicijativa svakako pridonijeti dinamiziranju i podizanju kvalitete okoštalog, hijerarhiziranog i često mamutskog zdravstvenog sustava. Ali, privatizacija donosi i nove rizike prijeteći usitnjavanju djelatnosti i tamo gdje je nužna visokoorganizirana aktivnost mnogih čimbenika. Primjerice, u prevenciji i suzbijanju bolesti na međunarodnom planu, u borbi protiv ovisnosti, u multicentričnom ispitivanju lijekova itd. Svakako treba učiniti sve da privatizacija i smanjenje financijskih ulaganja u zdravstvo ne uruše zdravstvenu zaštitu siromašnih po-

jedinaca - medicinski ugrožene populacije, npr. djece ili staraca, nerazvijenih zemalja i nacija - te da ne usmjere zdravstvene aktivnosti isključivo prema profitabilnim zdravstvenim djelatnostima.

Prihvaćam stav da je bolest "kriza osobe", ističući da svaka bolest ugrožava cijelog čovjeka, a ne samo neki njegov organ ili dio. To još jednom ukazuje na prožimanje raznolikih razina ljudske stvarnosti koje se ne smiju proučavati izdvojeno, jer se međusobno uvjetuju. Ali, u suvremenom medicinskom sustavu, djeliće razlomljenih dijagnostičiranih i terapijskih postupaka obavlja mnoštvo bolesniku često stranih visoko profesionalnih te, nažalost, često emocionalno nepristupačnih subspecijalista.

Između zdravlja i osjećaja sreće s jedne strane, te patnje, bolesti i smrti s druge - ubačena je profesionalno hladna i emocionalno indiferentna medicinska mašinerija. Ona postaje surogat liječniku - povjerljivom meštru našega tijela i nas samih.

Svjetski smo da takav sustav pridonosi liječenju mnogih bolesti, presađivanju organa, produživanju i popravljanju kvalitete življenja, ali ipak smo nezadovoljni. Naime, nisu zadovoljena naša najintimnija specifično ljudska traženja: ona fina, povjerljiva, osobna, topla, a djelatna komunikacija s liječnikom. Jesu li time bolesnicima umanjene osobne sposobnosti nužne za pobjedu nad bolešću?

Uočavajući spomenute probleme, suvremena medicina se teorijskim i praktičnim, znanstvenim i stručnim aktivnostima - nudeći nadogradnju Hipokratovih zasada, očitovala i "Deklaracijom o pravima bolesnika". Proklamira da bolesnik ima pravo na svoj integritet i dignitet, da ima pravo znati istinu o svom zdravstvenom stanju i o medicinskim postupcima koji ga očekuju, da je bolesnikovo pravo odlučiti o hospitalizaciji, da ima pravo na individualni postupak u liječenju i njegovanju, da može odbiti neke medicinske postupke itd.

Definiranju edukacije liječnika značajno je pridonijela "Edinburška deklaracija" Svjetske zdravstvene organizacije iz 1988. godine u kojoj piše: "...bolesnik mora biti u mogućnosti imati liječnika koji je obrazovan kao pažljivi slušač, brižljiv proma-

trač, osjetljiv sugovornik i djelatni kliničar ... Te činjenice dovele su do povećane pažnje u medicinskoj edukaciji prema pravičnosti u zdravstvenoj zaštiti, prema humanosti u radu zdravstvene službe i prema društvenim troškovima zdravstvene zaštite ...

Znanstveno istraživanje nastavlja donositi bogatu korist, ali čovjek treba više nego samu znanost, pa nastavnici medicine moraju poći od zdravstvenih potreba cijelog čovječanstva i istovremeno pojedinaца, kao cjelovitih jedinki”.

Mnogi su nezadovoljni učincima sve veće specijalizacije liječnika, neracionalnom potrošnjom lijekova, golemim problemima vezanim uz bolesti ovisnosti itd. Zdravstvo stoji enormne količine novca i sve je snažnija tendencija daljnjeg poskupljenja, a javnost nažalost sve manje utječe na zdravstvenu politiku. Svaki se dan otvaraju i nova pitanja, npr. iz područja bioetike, koja postavljaju ne samo liječnici i medicinske sestre već i filozofi, teolozi, pravnici, bolesnici i njihove obitelji, novinari i političari. Odnose se na odluke o eutanaziji, korištenju aparata za produženje života, abortusu, liječničkoj tajni, transplantaciji organa, genetskom inženjeringu, kliničkim ispitivanjima, odnosu prema bolesnicima koji boluju npr. od AIDS-a itd. Stoga je pred nama doba kada ćemo morati zajedno, na mudar način, odabrati optimalan put za budućnost.

Zato smatram da u kolektivnom naporu koji ima za cilj izgradnju zdravstvenog sustava po mjeri većine ljudi, trebaju sudjelovati ne samo specijalisti svih medicinskih usmjerenja već i profesionalci te znanstvenici raznih specijalnosti. Zatim skupine bolesnika različitih interesnih opredjeljenja, javni mediji, pravnici, ekonomisti, političari, sociolozi, pripadnici vjerskih zajednica, filozofi, bankari itd. Ukratko, široka galerija predstavnika najrazličitijih grupacija koja ima temeljna znanja o medicini, tehnici i znanosti, ali i primjerice, o etici -koja je svjesna ograničenih dosegа svake od spomenutih institucija, ali je željna aktivno sudjelovati u kreiranju poželjnog zdravstvenog sustava.

Životni je cilj čovjeka harmonija, po sebi unutrašnja uravnoteženost, uživanje koje se postiže u tihom i postupnom kultiviranom saznanju onoga što je najljudskije; dostizanje ljepote koja je

isuviše fluidna da bi se mogla posvojiti, ali je čovjek bogat već ako je može i naslutiti.

Kultura, duh, ili duša imaju vlastitu povijest. Ona se često odvija mimo političkih mijena. Mimo tzv. povijesti svijeta, tj. kraj nikad stišane bitke za materijalnu nadmoć kao jedna druga tajna povijesti bez krvi i svijetla povijesti.

Naime, čovjek u svim vremenima mora svakodnevno vršiti različite izbore. Promjene forme, ponekada i sadržaja, iako nužne, često su bolne i mnogo koštaju. Zato oni koji i imaju oči da bi mogli vidjeti i koji bi ih trebali lako i drage volje prihvatiti, često se za promjene ne zalažu i ponekada se izbjegavaju odlučiti. Naime, povijest je često priča o velikim tragedijama, a oni koji su povijest stvarali, često su mislili sasvim drugačije, te ponekad ne prepoznaju svoja djela u posljedicama.

Zato je jasna naša želja da stvorimo hramove u kojima će se njegovati istina, gdje će se primjenjivati općepriзнati, univerzalni kriteriji i kvaliteta; da doprinesemo boljim odnosima među ljudima i toleranciji, te pravu na vlastiti stav i uvjerenje. Kada ti stavovi budu široko prihvaćeni, tada ćemo shvatiti da je i zrno pijeska dio ovog našeg svijeta, a da je trenutak značajni dio vječnosti.

Smatram da i u zdravstvu treba težiti što jednostavnijim i što jeftinijim rješenjima. Ne mislim da pri tome treba sprječavati razvoj sofisticiranih sustava. Uvjeren sam da treba naviknuti javnost kako su skupa rješenja izdvojene pojedinačne situacije čije korištenje treba svesti samo na posebne i rijetke slučajeve koji moraju biti pod rigoroznom kontrolom društva. Treba razbiti iluziju o svemogućoj znanosti, tehnici i medicini, te podučiti ljude da preispitaju temelje sustava vrijednosti i promjene odnos prema zdravlju, smrti, bolesti, životnoj sredini i očekivanju od života. Moramo biti svjesni potrebe čuvanja unutrašnje ravnoteže u našem tijelu, te nužnosti življenja u ravnoteži s vanjskom sredinom, jer ograničenja svih naših aktivnosti nisu samo tehnička već i koncepcijska - ona su dio našeg svjetonazora.

I za kraj želim podsjetiti na riječi velikog Andrije Štampara: *“Problemima narodnog zdravlja trebaju se baviti svi, a ne samo liječnici.”*